

Kivijärven kylä talvisessa asussaan (valokuva on sota-ajalta, kopio Sulo Lesoselta Puolangalta).

Sukutietoutta ja kylähistoriaa Iikan Matin kirjeiden kertomana

Oheinen kirjoitus on koottu kahden vienankarjalaisen opettajan, serkuksien Matti Iikanpoika Pirhosen ja Vivi Vuoriston o.s. Martinen välisestä kirjeenvaihdosta vuosilta 1976–1985. Molemmat olivat kotoisin Vuokkiniemen Kivijärven kylästä, mutta kohtalo oli erottanut heidät jo 1920-luvun alussa; toinen eli elämänsä Karjalassa, toinen Suomessa – suurimman osan ajasta juuri mitään toisistaan tietämättä.

Kirjeenvaihto pääsi alkuun 1970-luvun puolivälin tienoilla Matti Pirhosen sukulaisten välityksellä ja Jaakko Rugojevin ”käskystä”, kuten Matti muisteli. Sen jälkeen kirjeitä kulki tiuhaa tahtia Lahdesta Uhtuaan ja päinvastoin, vaikka postinkulussa olikin paljon toivomisen varaa. Ongelma oli sama molemmille. Odotettu kirje jäi tulematta tai saapui perille vasta oltuaan matkalla toista kuukautta, enemmänkin.

Juuttuivatko kadonneet kirjeet ”liian paljastavan” sisältönsä takia sensuuriin vai yksinkertaisesti katosivat kuljetuksen aikana, sitä on vaikea sanoa. Äitini Uhtualle lähettämiä kirjapaketteja tuli sen sijaan aika ajoitin takaisin varustettuina monenlaisin leimoin. Niistä kävi ilmi, että lähetys sisälsi ns. kiellettyä kirjallisuutta.

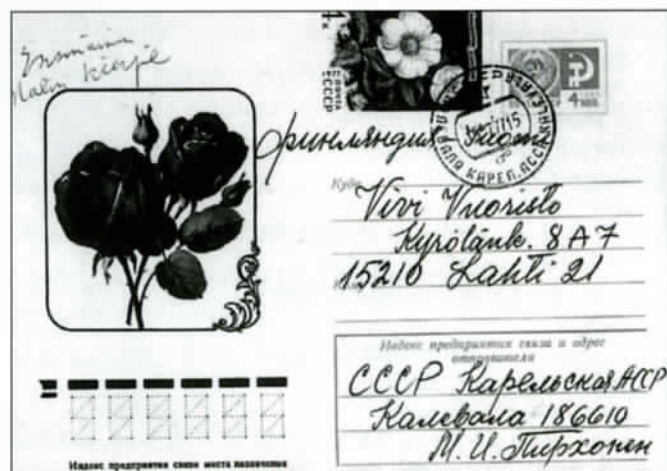
Matti Pirhosen lähettämistä kirjeistä on suurin osa, lähes viisikymmentä, tallessa. Ne ovat mielenkiintoinen ja arvokas aineisto, jossa heijastuvat kirjoittajien heimolaisten ja tuttavien elämänvaiheet vanhoista runontaitajista lähtien yli puolen vuosisadan ajalta. Syyttä ei Matti Pirhosta sanottu kotiseutunsa kansanperinteen ”eläväksi tietosanakirjaksi”.

Matin kirjeiden keskeisinä aiheina ovat kodin piirin tapahtumat ja arkiaskareet, kulloinenkin sää, oma horjuva terveys sekä ennen muuta henkilö- ja sukhistoria. Nämä kaikki olivat poliittisesti varmoja aiheita, joista saattoi kirjoittaa verrattain vapaasti, kunhan osasi varoa henkilöhistoriaan kätkeytyviä sudenkuoppia.

Kuuliaisena neuvostokansalaisena Matti tiesi kyllä, missä raja kulkee, ja osasi väistää karikot. Isästään Iikka Pirhosta hän kirjoitti vähän, vain joitakin 1920-luvun hajakuvia,

ja totesi tämän kuolleen ennen sotavuosia. Äitini oli kyllä kiinnostunut tietämään paljon enemmän saadakseen varmistuksen huhupuheille, että Iikka olisi kadonnut 1930-luvun lopun puhdistuksissa. Tämän ja monta muuta tukalaa kysymystä Matti sivuutti vaikenemalla. (Toim. huomautus: Nyt asiasta on jo mustaa valkoisella: 67-vuotias eläkeläisopettaja Iikka Pirhonen vangittiin joulupäivänä 25.12.1937 ja teloitettiin 20.1.1938 Karhumäen luona Sandarmohissa).

Matin ensimmäinen kirje, päivätty Kalevalassa 15. p:nä heinäkuuta 1977 oli vastaus äitini kesäkuun alkupuolella lähettämään kirjeeseen.

Matti Pirhosen ensimmäinen kirje 15. p:nä heinäkuuta 1977.

”Eilen illalla posti toi kirjeesi, joka oli tosi hitaasti kulkenut Lahden ja Kalevalan välisen matkan. Olen kovin hyvillänäni terveiststäsi ja heti tässä heinäkiireiden keskellä kirjoitan yhtä ja toista vastaukseksi kysymyksiisi.

Eihän meitä Juakkosen Olekseihin vunuksia täällä enää ole kuin kaksi: Puavila-enon Anni, joka miehensä Malahvien Riihon Matin Vasseleihin kanssa viettää vanhuutensa päiviä Kepan asutuksessa, puolisen sataa kilometriä itään. Käymme vaimoni Marian kanssa joskus tervehtimässä heitä ja kyllä silloin pakinaa riittää, kun muistelemme entisiä aikoja, lapsuutta ja nuoruutta. Vasselei Marttisella on kadehdittavan hyvä muisti.

Pirhosen kuusipäisestä poikaparvesta olen jäljellä vain minä – Matti. Kaikki toiset ovat vuorotellen siirtyneet Tuonen tuville. Tässä aivan sivu menen mainittakoon, että tuttavasi, professori P. Virtaranta muistaa väärin Iikka Pirhosen poikajoukon, jättää mainitsematta nuorimmat – Santun ja Jussin. Minulla on hänen kirjoittamansa kirja ”Polku samui”.

Kirjoitit lukeneesi Punalipusta lyhyen kirjoitukseni Ontnon Maurasta (suuri kiitos Sinulle lähettämästäsi valokuvasta). Minua halutti kirjoittaa paljonkin, mutta en ollut silloin kirjoituskunnossa. Sen verran tuli kuitenkin muisteltua, että lukija saa pienen kuvan ämmösi viimeisistä elinvuosista. Hän oli todella oikea kansanrunouden – ja tietouden aarreaitta, muisti paljon vanhaa ja itse sepitti paljon arvokasta.

Pahoittelen ja moitin itseäni suuresti siitä, etten kyennyt häneltä yhtä ja toista muistiin merkitsemään. Tässä asiassa Matti-enon Nikolai oli viisaampi (toim. huomautus: kirjailija Nikolai Jaakkola). Hän ehti kirjoittaa huomattavan määrän Ontnon Mauran sanontoja ja sitten sotavuosien jälkeen käytti niitä hyväkseen kirjoittaessaan mainion neliosaisen romaaninsa ”Pirttijärven rantamilla”. – Tuossa kirjassa kauniisti kerrottu ja kuvattu Kondratan Maura on juuri Sinun ämmösi.

Matti oli huumorimiehiä kuten käy ilmi seuraavasta elokuvaan 2. päivänä lähetetyn kirjeen alkukommentista:

”Oli oikein hyvä asia, että lähetit valokuvia. Nyt minä näen, millainen topakka ja turpea akk ... ei kun tyttö Sinä olet!

Samalla näen monia toisia serkkuja kuvista: Huotia, Santtua, Nikolaita, Juakkosen Olekseihin Annia ... Tuntuu niistä kuin tuulahdus puolen vuosisadan takaa, kun juoksentelimme Kivijärven kylän kivisiä ja rapaisia polkuja. Monesti löimme varpaamme kiveen ja keväisin saimme kriitshkajat, variksensaappaat. Ja sittenkin se oli kaunista lapsuuden aikaa.

On täällä Kalevalassa entisiä kivijärveläisiä. Vanhin heistä varmasti on Iknatan Iivanan naini, Hökkä Iivanan Sohja Venejärvestä kotoisin. Tällä Sohjalla on ikää jo 90 vuotta, mutta aina hän on liikkeessä, kulkee sukulaisten luona. On ikää Iknatan Vasseleillakin, jonkin matkaa yli kahdeksanvuotinen.

Kuten aikaisemmin kirjoitin, minä olen koko elämäni ajan työskennellyt koulumiehenä. Olin Ponkalahdessa, Vuonnissa ja 1930-luvun alusta täällä Kalevalassa. Minulla on sellainen käsitys, että Sinäkin olet ikäsi toiminut opettajana; lieneekö tämä käsitys oikea?

Kirjeenvaihto johti yllättävän pian, jo samana syksynä tapaamiseen Petroskoissa, jonne Matti tuli lentokoneella Kalevalasta ja äitini seuramatkalaisena junalla Leningradista. Ensimmäisessä tuon ikimuistosen tapaamisen jälkeen lähettämässään kirjeessä Matti kertoo joutuneensa odottamaan paluulentolippua kolme päivää, mutta olevansa matkaan hyvin tyytyväinen.

”Tässä tulkoon mainituksi, että sain lähtösi jälkeen ankaran muistutuksen hyvältä ystävältäni Jaakko Rugojeviltä hänen luonaan poiketessani. Kuultuaan Sinun olleen Petroskoissa ja jo lähteneen paluumatkalle, Jaakko käski kirjoit-

taa tällaiset terveiset: Jos Sinä, Matti, et olisi minua vanhempä, niin remmin ottaisin käteen ja antaisin Sinulle kunnon selkäsaunan siitä hyvästä, ettei tuonut serkkuasi Ontnon Iivanan Vivia nähtäväkseni! – Näin sanoi Jaakko ja minulla ei ollut siihen mitään sanomista puolustukseksi. Koetin lohduttaa Jaakkoa sillä, että kyllä Vivi tulee toisen kerran.

Kotiin tultuani kävin kalmismaalla ja sidoin antamasi lentan tuulivuatteheksi Matti-enon vaimon Maria Viktorintyttären hautapatsaaseen. Jäi mieleen sekin, että hän oli syntynyt 1882, kuollut 1947. Siis pyyntösi tuli täytettyä. Hyvä oli ihminen, Maria-tiätinkä.

Kehno postinkulku sekoitti väliin kirjeenvaihtoa

Eilen sain käsiini postikortin, josta luin, että Sinä et ole saanut Petroskoin tapaamisemme jälkeen yhtään kirjettä Matti Pirhoselta. Jopahan nyt on kumma! Minä olen lähettänyt Sinulle kaksi pitkää kirjettä ja kaksi pakettia, kummasakin Nikolai-serkkumme Pirttijärven rantamilla – romaanini uutena painoksena. Missä voisi olla vika? - - -

Iknatan Iivanan naini Sohja (vas.) ja Iknatan Muarie. Muarie kuoli 1977, Sohja 1980-luvun jälkipuolella. Ikää Sohjalla oli yli 90 vuotta, passin mukaan yli sata. Kuva on otettu kalaretkellä noin v. 1966.

Toissailtana istui luonamme pitkään Iknatan Iivanan naini Sohja. Hänellä on ikää lähemmäs 90 vuotta. Kävi jo toisen kerran katsomassa muamonsa ja tuattonsa Hökkä Iivanan kuvia, jotka ovat näissä kirjoissa. Löytyipä vielä Sohjan vaarikin, Hökkä Petri, kirjasta ”Vienan kansa muistelee”. Hyvin Sohja muistaa tuattonsa Ontrein Iivanan ja muamosi Alekseihin O’lonan. Sanoi Sohja mm., että ”kyllä se Ontnon Iivana oli viisas mies. Ei hiän antan sanuo, jotta puun persiessä, a piti sanuo puun juurella”. Kovin oli hyväillä, kun sai nähdä vielä vanhempiensa kuvat.

Sohjan nuoruudenmuistoista lainaan tähän seuraavaa: ”Nuorena mie olin oikein kaunis, kaunis mie olin. Kuuvet sulhaset miussa käytih, heilä aparat annoin. Tultih milma košjomaan Jehrimäisen Iivanalla, latvajärveläisellä. Mie tahoin männä hänellä ta hiän anto miula sormuksen, kultasen. Siitä miula tuli moitoskirjanen. Sen oli kirjuttan Uhtuan papin akka ta siinä moittitih jotta Iivana oli erähän keran sienibotskat rahvahalta kuatan järveh. Miun tuatto sano miula, jotta anna pois se sormus, mie vien sen jällelläh sulhasella.

Mie en antan sormusta, mie sanoin: En anna. Tuatto otti silloin ohjaperät ta löi milma selkäh niillä ohjasperillä; niissä oli yksi säijis valkia, toini säijis oli sinini. Tuatto varteitsi milma kiät selän takana. Olisinhan mie ikkunasta piässyn

pakoh. Siitä annoin sen sormuksen. Siitä tuatto mäni Huapovuralla ta jätti sormuksen Iivanan täjillä. Niin se kävi...

Mie mänin Iknatan Iivanalla. Iivanalla oli oikein paksu kultasormus. Hiät pitimä Petrunpäiänä.

Suurin osa kirjälähetyksistäkin meni perille Kalevalaan.

Toissapäivänä postityttö toi lähettämäsi paketin, josta kaivoin esille Aleksis Kiven mestariteokset. Parempaa uudenvuodenlahjaa en olisi voinut toivoakaan. Onhan Aleksis Kiven tuotanto sellaista, ettei siihen kyllästy: mitä useammin luen sitä, sitä enemmän löydän siitä uutta ja mieleäni virkistyy. Todella arvokas lahja!

Seitsemän veljestä minulla on entuudestaan, mutta muita Kiven teoksia ei ole ollut mahdollista lukea. (toim. huomautus: Nummisuutarit ilmestyi suomen kielellä Petroskoissa v. 1934. Tuo kirja ei näy sattuneen Matin käsiin).

Matti hyvän ja huonon kirjallisuuden parissa

Tässä "laiskotellessani" olen lukenut sieltä (Suomesta) saamiani kirjoja.

Siinä luvussa on Hannu Salaman "Juhannustanssit", jonka pari viikkoa sitten sain lahjaksi Helsingin lehtimiehiltä, jotka vierailivat täällä. Sanon vain sen verran, että meillä ei tällaista kirjaa julkaistaisi.

Moneen kertaan olen jo lukenut lähettämäsi "Vienan runonlaulajia ja tietäjiä" sekä "Karjalaisia sananlaskuja ja arvoituksia". Niissä on paljon meikäläisistä sekä myös harvinaisia kuvia.

Terveiset Kaurosen Matilta

Olipa eilisessä kirjeessäsi paljon ja hyvää lukemista. Se tuli luettua kolmeen kertaan: ensi itselleni, sitten perheenjäsenille ja kun illalla pistäytyi luoksemme tyttäremme Irja, niin luin vielä hänellekin, vaikka kyllä hän itsekin olisi osannut lukea. Samalla kiitän Sinua mainiosta lahjastasi, jonka lähetit syntymäpäiväni kunniaksi.

Matti lähdessä kalalle vunukan kera toukokuussa 1980.

Heti alkajaisiksi vastaan kysymyksiisi, joita kirjeessäsi oli muutamia.

Kaurosen Matin muistan hyvin (toim. huomautus: toimi kauppihana 1922 jälkeen Suomussalmella). Kiitokset terveisistä. Iivesvaarassahan oli kaksi melkein samanikäistä Mattia, Ipatin Matti ja Kaurosen Matti. Ensin mainittu kuoli ennen sotaa. Kaurosen Matin pitää olla iältään siellä lähellä kahdeksaakymmentä tahi ylikin. Matin molemmat veljet Ohvo sekä Iivana ovat jo aikoja kuolleet. Iiva-

na sai jalkoihinsa luumädän, jota ei onnistuttu parantamaan. Kuoli ennen sotaa, samoin 1930-luvun lopulla kuoli Ohvo. (toim. huomautus: teloitettiin Sandarmohissa maaliskuussa 1938).

Ohvon lapsista Huoti asuu eläkeläisenä Luusalmen kylässä, nuorin poika Matti asuu täällä Kalevalassa. Ohvon vanhin tyttö Jouki oli Riijon Matin Iivanalla naisena; molemmat jo kuolleet. Nuorin lapsista elää Leningradissa.

Ja vielä. Tähän samaan kirjekuoreen piirrän muutaman sanan professori Virtarannalle. Onhan se kyllä kovin uskalliasta hommaa tunkea nenänsä – ajatteles Vivi! – professorin asioihin, mutta minä todella ihailen hänen työkykyään ja tietojään. Eipä suotta ole professori! Jos katsot tarpeelliseksi, lähetä tervehdykseni hänelle.

Vienalaiset perinnehäät jääneet historiaan

Edellisessä kirjeessäsi kysyit, vieläkö täällä häitä pidetään vanhaan tapaan. Eivät nykyajan häät ole enää vanhan kansan häitä. Jouduinhan minäkin – kaiketi Sinäkin itse – näkemään entisajan lauluhäitä. Mieleeni ovat jääneet häät, kun Posti-Miikkalin Pekka toi morsiamen Uajuolahesta, Kliimon Jelenan hän nai. Pekan äiti, Siklin Oksenen Onussa oli hyvä iänelläitkijä. Hyvä itettäjä oli myös Levasen akka.

Mieleeni ovat jääneet myös Juakkosen Matin Vladin ja Ananien Jelin häät Pirttiniemessä. Patvaskana oli isä-Pirhonen. Oli hänellä käsipaikka vyöllä ja oli jonkinlainen taikapussikin, mikä lie siipioravan nahka ollut. Häiri tuo patvaska aika tärkeänä, mutta leikkiähän se kaikki oli. Muistan hänen "taikomisiensa" välillä lausuneen jotakin Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestäkin. Hän sanoi mm. että "liittykää yhteen ja pysykää kiinni kuin Tattari-Paavalin piki ja terva" ja muuta sellaista. Oli häissä itettäjäkin, mutta ei Jeliä itettänyt; hän vain nauroi ja oikein teki.

Muuten on käynyt niin, että itsekin jouduin olemaan patvaskana Vladin pojan Vasselein häissä, kun hän sodan jälkeen otti vaimokseen Jalmari Vainion tyttären Ailin. Minä olin patvaskana, ihan pyyheliina oli vyönä (Toim. huomautus: Aili Vainio (Jaakkola) kirjoitti muutamia vuosia sitten Karjalan Heimoon erinomaisen selostuksen kotikylästään Alajärvestä).

Näin se elämä jatkuu. vanhat iänelläitkemiset ja muut häämenot ovat unohtuneet ja uusia tapoja on tullut sijaan. Juhlallisia nuo häämenot tosin ovat, mutta ei niissä ole entistä makua. Tämä lyhyesti häistä.

Niin että sainko Sinulta kirjan "Vienan kylä kiertämässä"? Vasta nyt huomaan, miten kelvoton olen, kun en ole edes muistanut kiittää ja mainita. Sainhan minä sen jo aikoja sitten ja olen tarkasti lukenut. On sitä toisetkin lukee siinä luvussa Näppy-Ontrein Iivana vaimonsa Ustin kanssa. Iivanastahan kirjassa on useita kuvia, sekin, jossa Iivana nostaa haukia tuolla Kypäräisen kosken yläpuolella.

Lisätietoja Ontron Mauran kuolinvuodesta

Kysyt, muistanko ämmösi Ontron akan kuolinvuoden. Kyllä arvelen muistavani ja aika varmastikin. Hän kuoli vuoden 1926 joulukuussa, loppupuolella kuuta. Tämän ajan muistan siksi, että olin ensi talvea opettajana (pääsin opettajaopistossa keväällä 1926), ja olin vuoden lopuilla joulukuussa pistäytymässä kotona. Kun kuulin ämmösi kuolleen, menin Matti-tiätään ja näin mummon opresan alla Jaakkolan Matin ison pirtin peränurkassa. Muistan myös paikan, johon ämmösi haudattiin. Hautaus suoritettiin kaikella kunnialla. Matin naini, tiätinkä oli hyvin huolekas ja hyväsydäminen ihminen. Hän se huolehtikin mummosta.

Mainitsit myös Rennestä jotakin. Minä myös muistan Rennin ja hänen vaimonsa Kaisan. Satu in poikasena veljeni Nikolain kanssa käymään Rennin mökillä (*toim. huomautus: Rennin mökki oli rajalla, Suomen puolella*). Mieleeni on jäänyt Rennin Petin monilukuinen lapsilaua (Kalle-Pekka oli vanhin) ja köyhyys. Petistä muuten puhuttiin meillä laiskana miehenä.

Monenlaisia juttuja hänestä kuulin ja mainitsen tässä yhden siitä huolimatta, että se onkin vähän rivo. Näes, Renne pani eräänä keväänä aittaa Posti-Miikkalin akan Onus-san kanssa. Siinä työn lomassa Renne huusi aidan toisella puolella olevalle Onussalle: Hei Posti-Miikkalin akka, annapas minulle vittoja! (siis vitsaksia). Miikkalin akka, liekö kuullut huonosti, ymmärsi Rennin tahtovan jotakin muuta, sieppasi kuusen karahkan ja alkoi pieksää kysyjää samalla toruen: Mie sulle näytän! Vai vi..uo sie miulta vuajit! - Renne tietysti ihmetteli, mistä hyvästä Posti-Miikkalin akka järjesti tuollaisen löylytyksen.

Rapakon Iivanan naimahomma

Mainitsen Kivijärven miehistä, jotka pyhäisin kokoontuivat kuuntelemaan isäsi kertoilua. Noita miehiä ei enää ole elossa. Sodan jälkeen tapasin vielä Kivijärvellä Omelien Teppanan ja Rapakon Iivanan, molemmat jo vanhuksia. Rapakon Iivana oli todellakin kaino, vähäpuheinen, vanhoilla päivillään menetti näkönsä.

Satu in aikanaan, jo ennen sotia, pistäytymään Iivanan mökissä; sehän oli vähän ylempänä Posti-Miikkalin mökkiä. Joukko nuoria, siinä luvussa talon poika Vasselei sekä isänsä Iivana istuivat pöydässä, joivat praskaa, kotitekoista juomaa. Olivat jo aika liikuttuneita ja puhehalu oli suuri. Iivana kuunteli, mutta sitten sinne sekaan huudahti kimeällä, naimaisella äänellään: 'Olen se mie humalassa!'

Iivanan naini Konaskan Hoto siinä sitten muisteli, miten hän joutui Rapakon Iivanan vaimoksi. Hotohan on vuokkiniemelläisiä. Iivana oli käynyt Hoton silloin, kun sulhasella oli vasta täyttynyt 16 vuotta. Talossa tarvittiin työvoimaa ja Iivanan piti akottua. 'Ei tämä miun ukko silloin tietän, mitä varten hiän akottu', kertoi siinä Konaskan Hoto ja Iivana kuunteli. 'Mie vuotin ja vuotin, no Iivana vain makuu ja kuorsuu. A siitä miun piti ruveta avuksi. Ta hyvä tuli. Katsho, kuin äijä meil on lapsie'. - Lapsia heillä oli, jos oikein muistan, neljä: Vasselei, Anni, Jussi ja Huoti.

Tänään tapasin kylällä serkkusi koulun Muarien eli tarkemmin sanottuna Malahvien Vasselein Annin Muarien. Annihan oli naimisissa opettaja Ioilevin kanssa ja tämä Maria Ivanovna, kuten meillä sanotaan, tulee siis Sinun serkuksesi. Hän asuu Uhtualla, mutta matkustaa joksikin aikaa Kostamukseen, missä hänen tyttärensä Vieno miehineen ja lapsineen elää. Muariella miehenä oli latvajärveläinen Simana Karhu, Sramppa-Vasselein poika.

Ponkalahten koulusta ja isä-Iikan kanteleesta (31.12.1981):

Kysyt, Vivi-serkku, miten Hökkä-Iivanan Sohja eli Iknatan Iivanan naini oppi lukemaan. Minulle Sohja kertoi seuraavaa:

Jo melkein aikuisena ihmisenä hän lähti Venehjärvestä naapurikylään Ponkalahteen kouluun. Siellä opetti ponkalahtelainen Iljan Arhippa, sukunimeltään Gavrilov. Ei tällä Arhipalla ollut tietääkseni mitään opettajavalmennusta, lukea ja kirjoittaa osasi, mistä lie oppinut. Eikä sitä koulua kukaan virallisesti järjestänyt. Arhippa näköjään toisten pyynnöstä opetti muutamille nuorille lukutaitoa kotonaan.

Uutta vuotta 1954 otetaan vastaan kivijärveläisessä perheessä, oik. opettaja Ivan Iljitš Ioilev, kolmas vas. hänen puolisonsa Vasselein Anni, keskellä heidän tyttärensä Muarie Ioileva ja hänen miehensä, latvajärveläinen Simana Karhu.

(*toim. huomautus: Kyseessä oli Wienan Karjalaisten Liiton perustama ja ylläpitämä alkeiskoulu. Opettajana oli kaupakoulun käynyt konttoristi Arhippa Gavrilov*)

Opetus tapahtui suomen kielellä. Muistan Sohjan maininneen, että "koulussa" oli kuusi oppilasta, niistä kaksi Venehjärveltä, itse kertoja, siis Hökkälän Sohja ja toisena Lari-tiätän (Lipkinen) tytär Iita. Molemmista tuli lukutaitoisia. Sohja kertoi opiskelleensa kaksi kuukautta.

Professori Pertti Virtaranta vieraili täällä Uhtualla marraskuussa. Hän kyseli sukuperästäni ja isäni elämästä. Ehdin kertoa yhtä ja toista. (*Toim. huomatus: PV kävi tällä talvisella matkallaan haastattelemassa Matti Pirhosta kaksi kertaa*).

Teki vielä mieleni kertoa isäni kanteleesta, mutta en sitten tavannut professoria. Mainitsen tässä lyhyesti tuon kantelejutun.

Kansalaissodan vuosina isäni Iikka Pirhonen hankki jostakin kanteleen. Siinä oli muistaakseni 21 kieltä. Isä soitte-li sillä iltamatilaisuuksissa. Pitää kehua: isälläni oli kaunis lauluääni. Itsekin hän muisteli, miten Kymölän seminaarissa opiskellessaan osallistui laulukilpailuihin ja pääsi palkintopaikoille. Muisti vielä laulamansa laulunkin. Se nimi oli "Ja kolmantena oli kuolema" (laulu alkaa sanoilla "Tyrolin kauniissa vuorimaassa"...). Kotonakin isä lauloi usein. Viimeisen kerran kuulin hänen laulavan jo vanhana eläkeläisenä jossakin juhlatilaisuudessa vuonna 1936.

Sotavuosien jälkeen työskennellessäni piirin kansakoulutarkastajana jouduin usein kotikylääni Kivijärveen. Etsin ja kyselin siellä, eikö kuka tietäisi isäni kanteleesta jotakin. Ei kukaan voinut sanoa mitään. Siihen jäikin se kanteleen etsiminen.

Sitten vuoden 1963 heinäkuussa tein matkan Yrjö-veljeni luo Poriin. Kun yöllä saavuimme Yrjön asuntoon, näin siellä salin seinällä – isäni kanteleen. Sota-aikana Yrjö oli löytänyt sen Kivijärven kylästä, saattanut sen kotiin ja liimauttanut kaikki irronneet osat paikoilleen. – Tällainen oli isäni kanteleen historia.

Vuoden 1981 jälkeen serkusten kirjeenvaihtoon tuli pitkiä pauseja. 5. kesäkuuta 1983 Matti kirjoittaa:

Toista vuotta on kulunut siitä, kun viimeksi kirjoitin Sinulle, Vivi hyvä. Tästä voisi jo suuttua, mutta ymmärtääk-

seni Sinä olet pitkämielinen ja viisas tyttö. Tosin puolustukseksi voin sanoa, että pitkän aikaa olen niin fyysisesti kuin sielunikin puolesta ollut kelvottomassa kunnossa. Kovin on ollut vaikea elää. Ei minusta ole ollut "kolmen koiran syöttäjäksiäni" niin kuin aikanaan tapasi sanoa puoponi Vourin akka, alkuperäiseltä nimeltään Lukan Petrin Tatjana Puahkomienvuarasta.

Ja nyt: suuret kiitokset ja passipot kirjastasi, jonka posti toissailtana toi. Olen sitä lukenut itsekseni ja ääneen Marialle, olen nakrua höhöttänyt ja toisissa kohden melkein pä vetistellyt; niin on kirjasi käynyt ytimiin ja hermoriepaleisiini. Joka rivillä tuntuu, että Sinä olet kirjoittanut kirjasi sydämen pakosta. En ole raskinut kerralla lukea paljon, säästän nautintoani pitemmälle aikaa, luen palan kerrallaan ja matustelen sitten kuin pikku lapsi hyvää suklaata. Kirjasi nimikin on paljon sanova: "Ikävä omia maita".

Koko 80-luvun alkua oli perin hiljaista aikaa. Iikan Martin viimeinen kirje on päivätty 1. tammikuuta 1985. Siinä

hän kertoo valmistautumisesta Kalevala-epoksen 150-vuotisjuhliin. Vilskettä tuntui olevan Uhtuassakin: Kalevalan laulumaita kävi filmaamassa peräti kaksi kuvausryhmää, toinen Suomesta johtajanaan "reipas partaniekka Naukkurinen".

••

1. maaliskuuta 1988 äitini tilasi puhelun Uhtuaan. Puhelu tuli noin neljän tunnin odotuksen jälkeen, ja syntymäpäiväonnittelut menivät perille. Samalla kävi ilmi, että Uhtuan serkku oli vakavasti sairaana, ollut vuoteen-omana jo viikkoja. – Suruviesti tulikin jo neljän päivän kuluttua. Matti Pirhonen kuoli 5. maaliskuuta täytettyään juuri 80 vuotta.

Aineiston kokosi:
SAKARI VUORISTO

Kalevalaseuran tunnustuspalkinnot 2005

Kalevalaseura-säätiö on myöntänyt tämän vuoden kekrin päivän tunnustuspalkinnot seitsemälle Kalevalan ja suomalaisen kulttuuriperinnön parissa ansiokkaasti toimineelle henkilölle.

Palkinnon arvokkaasta työstä tieteen, taiteen ja kulttuurin alalla saivat Kalevalan saksantaja **Gisbert Jänicke** Helsingistä, kantelemestari **Otto Koistinen** Liperistä sekä kuoronjohtaja **Marjukka Riihimäki** Porvoosta. *Nuoren taiteilijan palkinto* myönnettiin taiteilija **Mia Hammarille** Siimosta.

Perinteen taitajien ja tallentajien tunnustuspalkinnon saivat **Laina Lesonen** Vuokkiniemestä Vienan Karjalasta, **Sirkku Paananen** Helsingistä sekä **Aura Soronen** Raahesta. Tunnustuspalkintoina jaettiin 8.000 euroa.

Kalevalaseura-säätiö on myöntänyt kekrin päivän tunnustuspalkintoja vuodesta 1965 alkaen. Tämänvuotiset palkinnot jaettiin 28.10. Helsingissä järjestetyssä tilaisuudessa. Kalevalaseura-säätiö on perustettu vuonna 1919. Säätiö tukee ja tekee tunnetuksi Kalevalaa ja suomalaisen kulttuuriperintöön liittyvää tutkimusta ja taidetta.

Gisbert Jänicke, Helsinki

Gisbert Jänicken (s. 1937) julkaistujen käännösten laajassa luettelossa on runoutta, proosaa ja näytelmiä 1960-luvulta alkaen suomesta, ruotsista ja virosta saksan kielelle.

Kalevalan kääntäminen kiinnosti Jänickeä jo varhain: vuonna 1964 ilmestyi hänen saksannoksensa Kalevalan Kullervo-runosta. Jänicken saksantama koko *Kalevala* julkaistiin vuonna 2004 Itävallassa, kun edellisestä Kalevalan saksannoksesta oli kulunut miltei neljäkymmentä vuotta.

Gisbert Jänicke on jakanut käännöksessään runot ajatuskokonaisuuksittain säkeistöihin. Mitta on vapaa. Kuten Lönnrothin Kalevalassa, on Jänicken käännöksessä runojen edellä tiivistelmä sen sisällöstä. Jänicke on liittännyt teokseen myös jälkisanat, joissa hän selvittää Kalevalan syntyvaiheita, Lönnrothin työtä sekä Kalevalan keskeisiä juoniaineksiä. Kalevalan ja yleisemmin eepoksen kääntämisen erityisongelmia Jänicke on tarkastellut vuonna 1991 ilmestyneessä teoksessaan *Kalevaland. Das finnische Epos und die Problematik der Epos-übersetzung*.

Jokainen sukupolvi tarvitsee klassikosta uuden tul-

kinnan. Jänicken Kalevalakäännös on saanut arvioissa niin Saksassa kuin Suomesakin erittäin innostuneen vastaanoton. Käännöksen kieli on selkeää, luettavaa saksaa. Se puhuttelee nuortakin lukijakuntaa ja tekee Kalevalan myyttisen maailman kiehtovaksi ja kiinnostavaksi nykypolven lukijoille.

Otto Koistinen, Liperi

Otto Koistinen (s. 1925) aloitti kanteleiden rakentamisen jo vuonna 1957. Ensimmäiset kanteleet syntyivät vielä luotsin ammatin ohessa. Määrätietoisien kokeilu-, tutkimus- ja kehitystyön tuloksena syntyi muutamien vuosien työskentelyn jälkeen oma malli- ja soitin-ihanne, joka on pääperiaatteiltaan säilynyt tähän päivään saakka. Koistinen on tehnyt sekä kotikanteleita että pienkanteleita, ja jo 1960-luvulla hän kehitti oman yksilöllisen koneistokantelemallinsa. Soittimia on syntynyt kaikkiaan noin tuhatkunta.

1970-luvulla Otto Koistinen nousi kanteleen laajemman uuden tulemisen vanavedessä julkisuuteen arvostettuna kantelemestarina, mm. Kilpisten veljesten sekä Oiva Heikkilän ja Leander Laasasen rinnalle.

Otto Koistisen kanteleiden tunnusomaisina piirteinä ovat persoonallinen, puhdas ja voimakas sointi sekä puutyön herkkä ja taitava viimeistely.

Vuonna 1976 Otto Koistinen sai rakennus- ja kehitystyöstään taideteollisuuden valtionpalkinnon. Vuonna 1985 Kaustisen kansanmusiikkijuhlat myönsi hänelle festivaaliplaketti-tunnustuksen ensimmäisenä soitinrakentajana v. 1985 ja Kanteleliiton Kultakantele-tunnustus Koistiselle myönnettiin toissavuonna.

Otto Koistisen työ jatkuu edelleen. Viime vuosina hän on tehnyt työtä myös virolaisen konserttikanteleen kehittämiseksi. Hänen työllään on myös muunlaista jatkuvuutta: tytär Ritva Koistinen on johtavia kanteletaiteilijoitamme ja Sibelius-Akatemian kanteleensoiton lehtori, poika Hannu jatkaa kanteleenrakennus- ja -kehitystyötä Koistinen Kantele Oy:ssä. Myös pojanpoika Anttu on jo vuosia ollut esiintyvä sähkökanteleartisti.

Marjukka Riihimäki, Porvoo

Kuoronjohtaja Marjukka Riihimäki (s. 1946) on kuoromailman velho, joka on loihittanut valloittavia esityksiä yleisölle ympäri maail-